
Fødefortellinger

ARE BREAN

are.brean@tidsskriftet.no

Are Brean er sjefredaktør i Tidsskriftet. Han er ph.d. og spesialist i nevrologi.

Når herbergene blir fulle, taper fødekvinnene kampen om sengeplassene. I dag som for 2 000 år siden.

Foto: Einar Nilsen

«Og mens de var der, kom tiden da hun skulle føde, og hun fødte sin sønn, den førstefødte. Hun svøpte ham og la ham i en krybbe, for det var ikke husrom for dem» (1). Historien om Jesu fødsel er fascinerende på mange plan. Men selve premisset for at krybben ble barselseng, har alltid slått meg som ulogisk: Når en langveisfra tilreisende fødekvinne ikke fikk plass i herberget, ville det ikke ha vært selvsagt at i det minste én av de andre tilreisende hadde tilbudt henne sin seng?

Men kanskje er vi ikke bedre i dag, over 2 000 år senere. For selv i Norge, et av verdens tryggeste land å føde i, ser fortsatt fødekvinner ut til å bli systematisk nedprioritert i kampen om sengeplassene.

Akkurat som på keiser Augustus' tid går det verst ut over fødekvinnene som kommer langveisfra. Fra 2011 har riktignok alle som oppholder seg i Norge rett til nødvendig helsehjelp før og etter fødsel (2). Men siden gravide papirløse migranter ikke har rett på fastlege, blir praksis ofte en annen. Mange frykter å bli anmeldt dersom de oppsøker offentlige svangerskapstilbud. Noen frykter også, ikke uten grunn, å måtte betale med penger de ikke har, til tross for rett på gratis helsehjelp i graviditeten (3). En nylig publisert studie viste at halvparten av 500 gravide papirløse migranter ved Norges to ideelle svangerskapsklinikker kom for sent til å motta god nok svangerskapsomsorg, og at de hadde langt høyere forekomst av komplikasjoner enn andre gravide (2). Insidensen av dødfødsel hos disse var hele 1 %, preterm fødsel 10 % og hastekeisersnitt nesten 20 %. Og 170 av kvinnene, fra 52 ulike land, forsvant fra oppfølgingen uten at det var mulig å finne ut hvordan fødselen hadde gått (2).

«Akkurat som på keiser Augustus' tid går det verst ut over fødekvinnene som kommer langveisfra»

Men også fødekvinner med lovlig opphold i riket taper i prioriteringskampen. Helgelandssykehuset vedtok nylig å sommerstenge fødeavdelingen i Sandnessjøen i 16 uker – nesten en tredjedel av året. Dette er lønnsomt for helseforetaket: «Beregna effekt økonomi: 3,2 mill. kr» står det i styresaken (4). Men når sommerstenging har blitt normen for fødeavdelinger flere steder i landet, skyldes det ikke bare økonomi. Det er en nasjonal mangel på kvalifisert personale, slik som i Kristiansund, der fødeavdelingen måtte stenge på tross av både penger nok og faglig og politisk vilje (5). Også bemanningskrisen handler om manglende prioritering. Fødselsleger flykter, og de som er igjen, roper på tiltak for å bygge, beholde og bemanne robuste fagmiljø og fødeinstitusjoner (6). Det krever ressursvridning ikke vekk fra, men til, helsetilbudet til fødende kvinner.

Lite tyder på at en slik ressursvridning vil finne sted, slik Riksrevisjonen påpekte allerede i 2019 (7). Tvert imot: Det uteksamineres færre jordmødre enn måltallet tilsier – måltall som har vært uendret siden 2013 (8). Ved nye sykehus planlegges det for kortere og kortere liggetid og færre senger ved fødeavdelingene (9, 10). Og ved Oslo universitetssykehus skal den jordmorstyrte ABC-klinikken heretter holde helgestengt. Det er første skritt i en planlagt avvikling av tilbudet, et grep som blant annet forsvares med at man vil unngå å få «gamle nisser med på lasset» i det planlagte nye sykehuset (11).

Hver for seg kan forhold som dårlig svangerskapsomsorg for papirløse gravide, sommerstengning av fødeavdelinger, villet nedlegging av spesialtilbud for fødende, færre fødesenger, planlagt kortere liggetider etter fødsel og manglende satsing på å utdanne og beholde fagfolk sees på som skår i gleden over et av verdens beste fødetilbud. Men samlet sett tegner det et tydelig bilde av at fødekvinne systematisk nedprioriteres i kampen om sengeplassene. I dag som for 2 000 år siden.

REFERENCES

1. Bibelen.no. Evangeliet etter Lukas kapittel 2, vers 6-7.
<https://bibel.no/nettbibelen?book=LUK&chapter=2> Lest 30.11.2022.
2. Eick F, Vallersnes OM, Fjeld HE et al. Use of non-governmental maternity services and pregnancy outcomes among undocumented women: a cohort study from Norway. *BMC Pregnancy Childbirth* 2022; 22: 789. [PubMed] [CrossRef]
3. Dommerud T. Gravide «Sarah» turte ikke oppsøke lege. Papirløse gravide er redde for å be om helsehjelp. *Aftenposten* 22.11.2022.
<https://www.aftenposten.no/norge/i/zEEpWO/gravide-sarah-turte-ikke-oppsøke-lege-papirloese-gravide-er-redde-for-aa-be-om-helsehjelp> Lest 29.11.2022.
4. Mariell AB. (26) måtte føde i ambulansebåten – nå vil sykehuset doble stenging av fødeavdelinga. *NRK.no* 26.10.2022.
https://www.nrk.no/nordland/mariell-_26_-matte-fode-gutten-sin-i-ambulansebat-_na-vil-sykehuset-ha-sommerstenging-i-16-uker-1.16150341 Lest 29.11.2022.
5. Aftenposten. Aftenposten mener: Senterpartiet kan ikke tvinge gynekologer til å bo i Kristiansund. 26.8.2022.
<https://www.aftenposten.no/meninger/leder/i/66r4jo/aftenposten-mener-senterpartiet-kan-ikke-tvinge-gynekologer-til-aa-bo-i-kristiansund> Lest 29.11.2022.
6. Oppegaard KS, Goderstad JM, Oddenes K et al. Vi har en alvorlig mangel på fødselsleger. *Aftenposten* 15.12.2021.
<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/7d408B/vi-har-en-alvorlig-mangel-paa-foedselsleger> Lest 29.11.2022.
7. Riksrevisjonen. Undersøkelse av bemanningsutfordringer i helseforetakene. Dokument 3:2 (2019-2020).
<https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2019-2020/undersokelse-av-bemanningsutfordringer-i-helseforetakene/> Lest 29.11.2022.
8. Helsedirektoratet. Endring i fødepopulasjon og konsekvenser for bemanning og finansieringssystem. Rapport oversendt til Helse- og omsorgsdepartementet mars 2020. IS-2895.

https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/ending-i-fodepopulasjon-og-konsekvenser-for-bemanning-og-finansieringssystem/Rapport%20om%20%C3%B8depopulasjonen.pdf/_/attachment/inline/3435df20-ea13-4d9f-99ed-f711d6ffbef0:51f3f1f4a94cd0893d94f09f3c7663d150ae61bo/Rapport%20om%20%C3%B8depopulasjonen.pdf Lest 30.11.2022.

9. Five ML. Kvinner forteller om skrekkopplevelser på fødeavdelingene – frykter det skal bli enda verre. TV2.no 22.3.2022.

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/kvinner-forteller-om-skrekkopplevelser-pa-fodeavdelingene-frykter-det-skal-bli-enda-verre/14592463/> Lest 29.11.2022.

10. Solvik AC. Norsk fødselsomsorg har mest å tape på helseforetaksmodellen. Samfunn og økonomi 2/2021.

<https://www.samfunnogokonomi.no/2021/07/norsk-fodselsomsorg-taper-pa-foretaksmodellen/> Lest 29.11.2022.

11. Lunde AL, Hansen SB. Fjerner klinikk for naturlig fødsel. Aftenposten 18.2.2022. <https://www.aftenposten.no/oslo/i/WjW5XQ/fjerner-klinikk-for-naturlig-foedsel> Lest 29.11.2022.

Publisert: 12. desember 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.0763

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 27. mars 2026.